

He aha ngā Whakahekenga Tāke o te kaupapa “Me Whakaruruhau te Iwi”?

Kei ēnei whārangi ētahi whakamārama poto mō ngā momo utu tērā e tika ana kia utua ki a koe i runga i tēnei kaupapa, me pēhea te tono mai i aua utu, me ētahi atu āwhina tērā e āhei mai ana koe.

Ko ngā Whakahekenga Tāke o “Me Whakaruruhau te Iwi” (arā ngā Working for Families Tax Credits, WffTC), he momo utu hei whakamāmā i te wāhi ki te hunga e hiahia ana ki te mahi me te whakatipu tamariki anō. He utu ēnei ki ngā whānau e āta tiaki ana i ngā tamariki kāore anō kia hipa atu i te 18 ngā tau, ko aua pakeke tonu te oranga taha tinana o aua tamariki. E whā ngā momo utu, ko: te whakahekenga tāke taha whānau, ko te whakahekenga tāke kawē mahi, ko te whakahekenga tāke mōkito taha whānau, ko te whakahekenga tāke mō te pēpē hou. Tērā ka āhei mai koe ki tētahi, ki ētahi rānei o ēnei—kei te āhua tonu o tā koutou noho ko tō whānau.

Ko wai mā e āhei mai ana ki te WffTC?

Anei ngā paearu tērā e whiwhi ai koe i te WffTC.

Ngā paearu mō:

- ko koe te tangata e mātua tiaki ana i ngā tamariki i te tino nuinga o te wā
- kāore i rangitahi noa te āhua o tō tiaki i ngā tamariki (pērā i tētahi tangata e utua ana ki te tiaki i ngā tamariki a tētahi atu)
- kua 16 neke atu rānei o tau.

Ngā paearu mō te tamaiti/ngā tamariki:

- kāore i nui ake i te 18 ōna tau
- kāore e motuhake ana te tū, taha moni nei.

Āpiti atu ki tērā, me eke tētahi o ēnei paearu e whai ake nei mō te noho hei ‘kirirarau’ nō Aotearoa:

- he kirirarau koe nō Aotearoa (arā, e rarau ana, e tūturu ana te noho ki tēnei whenua), ā, i roto i ngā tau, arā tētahi 12 marama i noho ai koe ki Aotearoa anake, kāore i rarau tō noho ki whenua kē i taua 12 marama
- he kirirarau nō Aotearoa te tamaiti/ngā tamariki koia te pūtake o tō tono whakahekenga tāke, ā, kei Aotearoa anō hoki e noho ana.

Heoi, he rerekē ngā paearu kirirarau mō te tamaiti mehemea i whānau mai ia i Aotearoa i muri i te 1 Kohitātea 2006. Kei te www.ird.govt.nz (kupu matua: eligibility) te roanga atu o nga kōrero.

He aha ngā momo utu?

Te whakahekenga tāke taha whānau

He moni tēnei hei tautoko auroa i te whānau. Ko te rahi o te utu, kei te āhua tonu o te āhua o tō whānau me tā koutou noho.

Te whakahekenga tāke kawē mahi

He utu tēnei utua ai ki ngā whānau e kawē mahi ana, mahi whaiutu nei. E whiwhi ai te whānau i tēnei: i ngā whānau e rua ngā mātua, kia 30 nui ake rānei te tapeke o ngā hāora e mahi ana rāua i te wiki, i te tino nuinga o te wā; i ngā whānau kotahi te matua, kia 20 hāora nui ake taua tangata e mahi ana i te wiki. Kāore tēnei utu e wātea ki ngā whānau e whiwhi ana i te penihana nā runga i te whakamātauranga o ngā whiwhinga moni, i te tauha tautoko ākongā rānei.

Te whakahekenga tāke mōkito taha whānau

Ko tā tēnei, he whakaake i ngā whiwhinga moni a tō whānau i ia wiki ki tētahi pae mōkito kua tohua, i muri i te tangohanga o te tāke. E āhei ai te whānau ki tēnei, kia kotahi, kia rua rānei ngā mātua e mahi ana mō tētahi utu ā-tau, ā-marama, ā-wiki rānei. Mehemea ko ngā mātua e rua kei te noho tahi tonu ki te whānau, kia 30 nui ake rānei te tapeke o ē rāua hāora mahi. Mehemea kotahi anake te matua, kia kaua e iti iho i te 20 hāora ia e mahi ana i ia wiki.

Te whakahekenga tāke mō te pēpē hou

Hei āwhina tēnei ki te whakamāmā i ngā taumahatanga taha moni i ngā wiki e waru i muri tonu i te whānautanga mai o te pēpē. Ko te rahi o te utu, kei te āhua tonu o ngā moni i whiwhi ai tō whānau me ngā momo moni whiwhi i riro i tō whānau i aua wiki e waru.

Mehemea e whiwhi ana koe i te utu whakawātea i te matua ki te tiaki pēpē, e kore koe e āhei mai ki te whakahekenga tāke mō te pēpē hou. Māu e whiriwhiri ko tēhea te mea pai ake mō tō whānau—ko tēnei rānei, ko tērā kē rānei.

Me pēhea taku tonu i te WffTC?

Mehemea e utua ana koe ki tētahi penihana nā runga i te whakamātauranga o ē whiwhinga moni, koia tō whiwhinga moni matua, tērā tonu pea e tukuna ana te whakahekenga tāke taha whānau ki a koe e Te Hiranga Tangata, nō reira hei aha tō tonu mai.

Heoi anō, mehemea kāore koe e whiwhi ana i te penihana, ki te hiahia rānei koe mā mātou kē koe e utu ki te whakahekenga tāke taha whānau, kua pai tō tonu mai:

- i te ipurangi—whakakāia te puka *Working for Families Tax Credits registration (FS 1)*, i www.ird.govt.nz "Get it done online"
- mā te poutāpeta—whakakāia te puka *Working for Families Tax Credits registration (FS 1)*, ka tuku mai ai ki a mātou mā te poutāpeta. Arā te FS 1, kei raro mai i te "Forms and guides" i tā mātou pae tukutuku, me waea mai rānei i te 0800 227 773. Mehemea he taurira tāu o te IR 200, kei reira anō taua puka.

Ina tae mai tō puka rēhita, mā tēnei pito e whiriwhiri te rahi o te whakahekenga tāke e tika ana mōu, me te tuku atu i tētahi puka whakamana i tēnei āheinga ōu (arā, te notice of entitlement), hei whakamōhio atu i te whakahekenga tāke i ia wiki, i ia rua wiki rānei ka tukuna ki a koe.

Ki te whakatau iho koe ko te paunga o te tau kē te wā e hiahia ana koe kia tae atu te WffTC ki a koe, ka tukuna he reta ki a koe e whakaū ana i tō tonu, ā, ka whiriwhiri te rahinga tōpū o te whakahekenga tāke e tika ana kia utua ki a koe i te mutunga o te tau tāke.

Me aha au, e kore ai e nui rawa te whakahekenga o aku tāke, e noho nama kē ai au i te ekenga o te tau?

He mea nui kia whakapā mai koe ki a mātou ki te rerekē tētahi āhuratanga o tō noho, i te mea mā reira tonu pea e rerekē ai tō utu. Me tino whakapā mai ki te eke tētahi o ēnei āhuratanga:

- ka riro i a koe he tamaiti atu anō hei tiaki māu, ka wehe atu rānei tētahi tamaiti
- ka rerekē te rahi, te momo rānei o ngā moni whiwhi a tō whānau
- ka rerekē ngā āhuratanga e pā ana ki tō tāne, ki tō wahine rānei.

Me tuku kōrero mai anō ki a mātou ki te rahi ake o hāora mahi tāpiri, ki te utua rānei koe ki tētahi utu tāpiri, i te mea ka rerekē tonu pea te whakahekenga i tō tāke i ēnei whiwhinga moni tāpiri.

Hei whakamōhio mai i tēnei pito kua rerekē tētahi āhuratanga e pā ana ki a koe, whakahoutia ngā kōrero mōu i te "Ratonga ipurangi haumaruru tonu" i www.ird.govt.nz, waea mai rānei ki a mātou, i te 0800 227 773.

E āhei ana au ki ētahi atu moni āwhina?

He maha tonu ngā whānau tērā ka āhei ki ētahi moni hei āwhina ki te tiaki tamariki, ki te utu whare. E wātea ana ēnei āwhina ki te hunga e mahi ana me te hunga e whiwhi penihana ana. Ko Te Hiranga Tangata kei te whakahaere i ēnei utu, ehara i a mātou.

Ngā āwhina tiaki tamariki

Arā tētahi moni tautoko mō te Childcare and Out of School Care and Recreation (ko "OSCAR" tōna ingoa poto), e wātea ana hei āwhina i te wāhi ki ngā utu tiaki tamariki.

Ngā āwhina utu whare

He utu tāpiri e wātea ana hei āwhina ki te utu rīhi, ki te utu mō te noho ki te whare o tētahi atu, ki te utu mōkete, me ētahi atu utu noho whare.

Te utu whakawātea i te matua

E wātea ana tēnei utu ki ngā mātua ka hiki i tā rātou haere ki te mahi, kia pai ai te tiaki i te pēpē kātahi tonu ka whānau mai. He kōwhiringa kē atu tēnei mō te tangata kāore e whiwhi i te whakahekenga tāke mō te pēpē hou—kāore te tangata e āhei mai ki ēnei momo āwhina e rua. Māu e whiriwhiri ko tēhea te mea pai ake mō tō whānau. Ki te kitea anō he tamaiti whāngai māu, kāore anō kia ono ōna tau, tērā pea ka wātea anō tēnei utu ki a koe. Ka 14 wiki pea ia nei e utua ana.

Ko te roanga atu o ngā kōrero mō te utu whakawātea i te matua ki te tiaki tamariki, kei te www.ers.dol.govt.nz/parentalleave, waeahia atu rānei Te Tari Mahi, i te 0800 209 020.

He kōrero atu anō

Kia mōhio ai koe mehemea e āhei ana koe ki ētahi atu moni i runga i te kaupapa “Me Whakaruruhau te Iwi”, haere ki te www.workingforfamilies.govt.nz, waeahia atu rānei:

- Te Hiranga Tangata mō ngā āhuetanga noho whare me te tiaki tamariki, i te 0800 774 004
Mane ki te Paraire, 7 am ki te 6 pm, Rāhoroi 8 am ki te 1 pm
- Te Tari Tāke, e pā ana ki ngā Whakahekenga Tāke o “Me Whakaruruhau te Iwi”, i te 0800 227 773
Mane ki te Paraire 8 am ki te 8 pm, Rāhoroi 9 am ki te 1 pm.

Ina waea mai koe mō tētahi take “Me Whakaruruhau te Iwi”, e pai noa ana tō inoi kia wātea mai tētahi o ngā kaiwhakamāori o Language Line. He ratonga whakamāori ā-waha a Language Line, kāore he utu, mā ngā tāngata ka hiahia ki te whakawhiti kōrero ki tētahi reo i tua atu i te reo Pākehā. E 41 ngā reo e taea ana—tirohia te www.language.govt.nz mō te rārangi o ngā reo. E tuwhera ana te Language Line mai i te Mane ki te Paraire, 9 am ki te 6 pm, Rāhoroi 9 am ki te 2 pm.

www.ird.govt.nz

Toroa tā mātou pae tukutuku, kei reira ngā kōrero, ngā ratonga me ngā taputapu hei āwhina.

- **He ratonga ipurangi haumaruru tonu** – me whakauru mai ki te tiroiro i ngā kōrero kaute mōu, ki te tuku hōtaka kaituku mahi, ki te whakaū i ngā whakarāpopototanga tāke, ki te whakahou i ngā kōrero mōu, mō tō whānau me ō whiwhinga moni.
- **Mahia te mahi rā runga ipurangi** – te whakakī me te tuku mai i ngā puka, i ngā tauaki tāke, te utu moni, te whakarite hui ki a mātou, ki te whakahoki kōrero mai mō ā mātou mahi.
- **Tātaihia** – whakamahia ā mātou tātaitai, ā mātou pukamahia, ā mātou taputapu hei āwhina i a koe ki te kawehi i ō āhuetanga tāke – ki te tiroiro pea i tō tātai tāke, i ngā rā me tuku tauaki mai koe, me tuku moni mai rānei.
- **Ngā puka, ngā aratohu** – tikina ngā aratohu, tāia rānei ngā puka hei tuku mai ki a mātou mā te poutāpeta.
- **Hei whakapā mai** – kei konei katoa ngā tau waea, ngā wāhi noho, me ngā ara hei whakapā mai ki a mātou.

Ki te hiahia whakauru koe ki te hunga ka tukuna ki a rātou ā mātou pānui, toroa te www.ird.govt.nz/subscribe

www.ird.govt.nz New Zealand Government